

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за заемане на академична длъжност „доцент“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика по: Специална педагогика (слухово-речева рехабилитация), обявен в Държавен вестник - бр. 100/05.12.2014 г. за нуждите на Тракийски университет – Стара Загора

Рецензент: проф. д-р Цанка Златева Попзлатева, Катедра „Специална педагогика и Логопедия“, ФНПП, СУ „Св. Климент Охридски“

В конкурса участва един кандидат - Фани Иванова Михайлова. Предоставената от нея документация позволява да бъде направена оценка относно изпълнението на условията за заемане на академичната длъжност „доцент“, посочени в чл. 24 (1) на ЗРАСРБ, както и на допълнителните изисквания и критерии на ПФ при „Тракийски университет“, гр. Ст. Загора.

I. ОБРАЗОВАТЕЛЕН И НАУЧЕН СТАТУС НА КАНДИДАТА

Фани Михайлова е придобила ОКС „бакалавър“ по Слухово-речева рехабилитация с втора специалност Логопедия през 1997 г. и ОКС „магистър“ по Специална педагогика през 1998 г. в СУ Св. Кл. Охридски“, ФНПП. През 2009 г. е защитила образователната и научна степен „доктор“, по научната специалност Специална педагогика, с дисертационен труд „Алтернативни комуникативни подходи за обучение на ученици с увреден слух (в началния етап на основната образователна степен)“.

Научно-преподавателската ѝ кариера започва като хоноруван асистент (1999 - 2001) и редовен докторант (2002-2004) към ПФ на „Тракийски университет“, гр. Ст. Загора. От 2004 до 2007 е редовен „асистент“, а след това в продължение на една година (2007/2008 г.) е „старши асистент“ към катедра „Педагогически и социални науки“ на същия университет. За един семестър от учебната 2010/2011 е избрана за хоноруват асистент и води упражнения на студенти от специалност „Слухово-речева рехабилитация“ във ФНПП, СУ Св. Кл. Охридски“. От 2012 г. отново е избрана за хоноруван преподавател към ПФ на Тракийски университет, гр. Ст. Загора.

Фани Михайлова притежава педагогически и административен опит в работа с деца с атипично развитие. От 1998 г. до 2002 г. е работила като логопед към „Дневен център за деца и лица с умствени и физически увреждания“ и към Дом за деца лишени от родителска грижа в гр. Ст. Загора. Понастоящем е слухово-речеви рехабилитатор в МБАЛ „Тракия“ – Ст. Загора. Кандидатката има 2-годишен трудов стаж като държавен експерт в Държавната агенция за закрила на детето и Агенция за социално подпомагане (2008-2010), а също координира и участва в редица регионални и национални проекти по ОП „РЧР“ и „РР“ и др.

II. ТРУДОВЕ, ИЗСЛЕДВАНИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПОСТИЖЕНИЯ НА КАНДИДАТА

В документацията кандидатката предоставя списък от 19 труда, публикувани в периода 2000-2015 г., които не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Те биха могли да се разпределят в следните подгрупи:

- 1) Научни и научно-приложни статии и брошури - 8 бр.(№№ 7 , 8, 9, 11, 12, 13, 15, 16), от които 5 самостоятелни и 3 в съавторство
- 2) Публикувани доклади в сборници на научни конгреси, конференции и др. форуми – 4 бр. (№№ 1, 4, 5, 6), от които 2 самостоятелни и 2 в съавторство;
- 3) Резюмета на изнесени доклади – 1 бр. № 2
- 4) Помощни материали за обучение и рехабилитация на деца с увреден слух– 4 бр. (№№ 14, 17, 18, 19)
- 5) Проектни материали – 2 бр. №№ 3, 10,

Съдържателният анализ показва, че не всички от тези трудове са публикувани в специализирани научни издания и отговарят на условията в чл. 24 (1) т. 3 от ЗРАСРБ. Във връзка с това, считам за основателно авторските трудове от 3-та, 4-та и 5-та субгрупа (**общо 7 бр.**), **както и публикация №8, да бъдат изключени** от обхвата на научната рецензия, което аргументирам със следното:

✓ Публикация №2 *Специфични средства за комуникация при деца с увреден слух и деца с умствена изостаналост (2001)* е резюме от доклад, който не е предоставен в документацията.

✓ Публикации с №№ 14, 17, 18 и 19 са дидактичен материал, в който не се открива научен текст. №19 *„Ръководство за обучение на деца в жестов език“* е под печат, но липсва ръкопис. От кратко описание му описание става ясно, че са включени картини на 235 жестови знаци с обяснение на тяхното изпълнение, но липсва информация и текст за теоретичната концепция, методологичния педагогически подход, както и критериите за подбор на знаците.

✓ Публикация под №3 *„Интеграция и социална адаптация на деца с увреждания“* (2003) е материал от сборник по проект „Партньори за промяна“, който не е научно издание. Вероятно поради това, систематизираната информация от различни източници не е съпроводена с цитиране на автентичните ѝ автори, както и от библиографска справка.

✓ Публикация под № 10 *„Ръководство за разкриване и управление на социалната услуга Малък групов дом за деца с интелектуална недостатъчност“* (2011) също не е научен проект. Кандидатката посочва ръководството като самостоятелен авторски труд, но всъщност то е **„разработено** от екип на Фондация „Институт за социални услуги в „Общностите“ и **консултирано** с широк кръг представители на ангажираните държавни и неправителствени организации...“, сред които като консултант е посочена и Фани Михайлова (с.4).

✓ Относно публикациите включени в списъка и материалите с заглавие *„Деца с увреден слух“* под №9 и *„Интерперсонална система дете с увреден слух – родител- учител“* под №8, следва да отбележа, че това са **две части на една**

публикация с обща библиография, включена в сб. „Обществото в подкрепа на децата със специални образователни потребности - наричник“ (2008), под заглавие „Деца с увреден слух“ и представена от с.73 до с. 87. Приемам за правилно да изключа несъществуващия труд под №8 и да оценя качествата на автентичната публикация съдържание, като запазя номерацията (№9).

Въз основа на гореизложените факти приемам за съответни на чл. 24 (1) т. 3 от ЗРАСРБ **общо 11 публикации** с №№ 1, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 15, 16). От тях, самостоятелните трудове са 4-ри, а тези в съавторство са 7 броя. Преди защитата на докторска дисертация през 2009 г. са издадени 6 публикации, а след нея 5.

Прегледът на научно-изследователската дейност очертава динамиката в научни интереси на Ф. Михайлова. В по-ранните периоди доминира *тематиката за детерминантите в развитието и особеностите на децата с увреден слух*, следва *тематиката за Качество на висшето образование по Специална педагогика* (№№ 5, 6, 7,) а в последните години се актуализират *проблемите на развитието и рехабилитацията след кохлеарна имплантация* (№№ 12, 13, 15 и 16).

Изследователските въпроси относно **факторите в развитието** и психолого-педагогическа рехабилитация на децата с увреден слух са проследени в научните разработки с №№ 1, 4, 9, 11. Още в своята първа си публикация от 2000 г. „*Медико-педагогически аспекти на фамилната консултация за професионална рехабилитация на анормалното дете*“ (№1) авторката добре е аргументира важността на екипната работа на специалистите, включващи се в различните звена на диагностично-рехабилитационната дейност, за посоката на детското развитие. След това, в сборник от научни доклади на национална научна конференция (2003), в обем от 7 печатни страници, са систематизирани и обсъдени специфичните средства за комуникация при деца с увреден слух, прилагани в европейските страни (№4). В статията №9 „*Деца с увреден слух*“ (2008), в обем от 12 страници и библиография от 8 с., е предложен теоретичен анализ на депривацията в развитието, детерминантите и разнообразието на езиковите дефицити при глухите деца, специалните педагогически методи, условията за тяхната успешна интеграция. Като се позова на проучвания в българската литература, Ф. Михайлова успява да изведе качеството на комуникацията в естествените междуличностни интеракции между „дете-родител-педагог“ като водещ фактор за изграждане на оптимална езикова компетентност на децата със слухови проблеми. Темата е продължена в труд №11 „*Участие на родителите в процеса на слухово-речевата рехабилитация при тежкочуващи деца*“ (2011), публикуван в съавторство с П. Руев и след защитата на дисертацията. Текстът е представен в обем от 5 стр. в сп. „*Отоларингология*“, но библиографска справка не е предложена. Авторите правят критичен преглед на диагностичната практика, традиционните методи и средства за езиковото обучение на нечуващите деца, с което разширяват дискусията за ролята на реалните взаимодействия и комуникативната практика в семейството за осмисляне на получаваните от детето езикови знания. Обсъдени са съществуващи проучвания върху емоционалния климат и кризите в семейството във връзка с родителското приемане на детската глухотата и нуждата от емпатията към проблемите на семействата от страна

на всички специалисти. Авторите представят своя практически опит в прилагане на нови стратегии за оптимално взаимодействие на екипа от специалисти с родителите на всички етапи от детското развитие и рехабилитация. Добре е аргументирана необходимостта от специални усилия на слухово-речевите рехабилитатори за преориентиране на родителските нагласи и очаквания от „научаване на езика от детето“ към поощряване на всички комуникативни опити на детето.

По **втората** тематика на научните изследвания, свързана с **качество на висшето образование по Специална педагогика**, са трудовете под №№ 5, 6 и 7. Публикацията №5 *Computer testing system for assessment of knowledge with application special pedagogic used in Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria* (2005) в съавторство с Н. Такучев. Представена е на английски език в сборник от международен научен конгрес, в обем от 4 с. и библиография от 7 източника. Макар че се описват главно техническите параметри на компютърна програма за оценка на студентските знания от съавтора, предоставеният набор от въпроси и задачи по Специална педагогика от Ф. Михайлова осигурява един иновационен опит за контрол на студентските знания. Следващата публикация в тази посока № 6 *„Специална видеотека за обучение на студенти по специална и социална педагогика на Педагогическия факултет при Тракийския университет – Ст. Загора“* (2007) е в съавторство с В. Кацарска. Предложена е като научна брошура с обем от 14 с. и библиография от 5 литературни източника. Авторите убедително аргументират предимствата на филмираните уроци и занятия с деца пред традиционната педагогическа практика в обучението на студенти по Специална и Социална педагогика. Описани и дискутирани са резултатите от апробацията в реалния учебен процес на създаден комплект от учебни видеофилми в рамките на университетски проект. С особена ценност са предложеният въпросник и задачи към студентите, които осигуряват обратна връзка, самооценка на знанията и критичност у студентите. Обсъден е иновационният педагогически и студентски опит и са изведени ценни изводи за ефективността на интерактивните технологии и стилове на учене в усвояването на теоретични знания и практически умения. Тези творчески усилия за създаване на учебни видеоматериали по Специална и Социална педагогика, както и ползите от тях в обучението и ученето на студентите, са споделени от съавторите с широката научна педагогическа общност в следващата публикация *„Обучение на студенти по специална и социална педагогика чрез използване на видеоматериали“* (№ 7) на страниците на Юбилеен сборник на ЮЗУ *„Педагогическото образование в България“*, с. 228 -232.

Третата научна област, очертана от трудове с №№ 12, 13, 15 и 16, е особено актуална днес, тъй като проучва относително новата **феноменология в динамиката на комуникативни и слухово-речеви компетенции при подобрен слухов капацитет чрез съвременната технология на кохлеарна имплантация (КИ)**. В статия под №15 *„Особености в речевото развитие на деца между 2-5 - годишна възраст след кохлеарна имплантация“* (2015) авторката излага и обсъжда резултати от собствено емпирично проучване върху ефективността на кохлеарната имплантация в комуникативното развитие на хетерогенна група нечуващи деца, след период на 2-годишна слухово-речева рехабилитация. Текстът е с обем от 3 с., а библиография от 7 източника. Представени са описателни статистики за вътрешногруповите различия по отношение на слуховата перцепция, произношението, говорна комуникацията, жестова

комуникация и др. Направен е извод за твърде висока честотност на случаите, в които успешната хирургическа кохлеарна имплантация (КИ) не е последвана от очакваните ползи от импланта, въпреки слухово-речева рехабилитация в предучилищна възраст. Резултатите са обсъдени в контекста на детските потребности от учене на визуалния език на знаците, като възможност за превенция на училищни неуспехи и социо-емоционални проблеми в следващите възрастови стадии. Направени са изводи за недостатъчната реалистичност на очакванията относно потенциалите на съвременните кохлеарните апарати от страна на специалисти, родители и деца. Въпреки че в научното изложение има пропуски, свързани с представяне обема на проучваната извадка деца и цитирането на използваната литература, материалът предлага емпирични данни за важни проблеми, за които се очакват иновационни решения.

Публикация №13 *„Слухово-речева абилитация и рехабилитация при деца с кохлеарен имплант в ранна и предучилищна възраст (2014)“* е насочена главно към медицинските специалисти, работещи с кохлеарно имплантираните деца и техните родители. Статията е публикувана в обем от 2 с. и библиография от 6 литературни източника. Като използва конструктите „абилитация „ и „рехабилитация“, авторката прави опит да диференцира съществените различия между нечуващи деца и нечуващи възрастни, намиращи израз в процесите на развитие (абилитация) при децата и на възстановяване (рехабилитация) при възрастните по отношение на техните слухови, езикови и когнитивни функции. Защишава се тезата, че слухът е носител на информация, но тя трябва да бъде разбрана и затова „чуването“ при деца и възрастни с КИ е различно. Обсъждат се етапите на постоперативната слухово-речева рехабилитация с акцент върху многоаспектността и продължителността процеса, а също нуждата от по-голяма комуникативна практика. Разработката има особена информативна стойност за специалисти от непедagogическите специалности в работещия екип с деца и възрастни с КИ, които често пренебрегват факторите на развитието и не осъзнават различията в специални потребности на децата и възрастните с КИ. Това е важно да бъде контролирано, тъй като се повишава риска за неадекватна оценка на ефектите от КИ и качеството на екипната работа като цяло.

Публикация №12 *„Случай на слухово-речева рехабилитация при пациент с постлингвална глухота след кохлеарна имплантация“ (2014),* в съавторство с А. Бачевска и П. Руев, продължава дискусията за вероятното разминаване между сполучлива хирургическа КИ и неоптимално възстановяване на слуховата функция, речевата комуникация и социалната адаптация. Статията е под печат в сп. Отоларингология, но ръкописът представя цялостно нейното съдържание. Представени са резултати от случай-изследване от лонгитюдинален тип в обем от 4 с., библиография от 4-ри източника, коректно цитирани в текста. Проследяват се влиянията на система от негативни фактори от технически, обучителен, психологически и социален характер върху имплантиран късно оглушал възрастен пациент. В същото време авторите представят свои успешни подходи и опити за контрол над тези фактори. Обобщава се, че продължителното използване на КИ при къснооглушалите хора не е водещ фактор за подобряване на слухово-речевата перцепция и комуникация. Посочена е важността на личностните фактори, включително изграждане на реалистични очаквания на пациента и неговите близки, съхраняване на личностната самооценка и вярата, че ще успее да се адаптира в новите условия.

Материалът „Тракийски център по кохлеарна имплантация – по-доброто решение“ (№16), в съавторство с П. Руев, е публикуван на страниците на информационен бюлетин “Forbes” в обем от 2 с. и без библиография. Чрез него авторите популяризират съвременен модел на дейностите, които се предлагат в новооткрития извън столичен център за КИ в Ст. Загора - скрининг-изследване на слуха, процедури на КИ с отчитане на реалности и рискове, организиране на родителски обучителни курсове, екипен и социален подход към детските потребности.

III. АВТОРСКА СПРАВКА НА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ НА ТРУДОВЕТЕ И ЦИТИРАНИЯТА ОТ КАНДИДАТА

Кандидатът в конкурса представя справка за приносния характер на своите научни трудове като цяло. Диференцирани са приноси с фундаментален характер (7) и приноси с научно-приложен характер (12). Въпреки че тези приноси са твърде детайлизирани, те отразяват основни интереси и постижения на кандидатката.

В документацията е предоставена справка, която посочва открити 2 бр. цитирания на кандидата. Отнасят се за помагалото „Специфични средства за вербална и невербална комуникация (Пособие за студенти от специалност Специална педагогика), 2005, Ст. Загора - цитирано в една книга и една докторска дисертация:

ДОПЪЛНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ И КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА

Посочените допълнителни показатели и критерии позволяват да потвърдят отличните си впечатления от активността на Ф. Михайлова в **учебната дейност** със студентите, особено като редовен асистент в ТрУ през 2004-2008 г. Кандидатката е водила упражнения по редица учебни дисциплини в областта на Специалната педагогика и на Социалната педагогика, участвала е в разработването на учебна документация, нови магистърски програми, провеждала е практически занятия извън висшето училище, рецензент е на редица дипломни работи и много др.

За съжаление **научно-изследователската активност** на Ф. Михайлова и по тези показатели за мен остава незадоволителна, особено през последните 6 години, след 2009.

ИЗВОДИ

1. Относно образователния и научния статус на кандидата:

Фани Михайлова напълно отговаря на условията за заемане на академичната длъжност „доцент“, посочени в чл.24 (1) т. 1 и т.2 на ЗРАСРБ и тези на ПФ при ТрУ:

- ✓ Придобила е образователна и научна степен „доктор“ през 2009 г.;
- ✓ Заемала е академичната длъжност „асистент“ и „старши асистент“ много повече от 2 години в ТрУ, ;
- ✓ Притежава педагогическа правоспособност от 1997 г. и педагогически стаж;

2. Относно трудовете, изследванията и творчески постижения

Научната продукция на Фани Михайлова не изпълнява условията за заемане на длъжността доцент, посочени в чл.24 (1) т.3:

- ✓ Не е представен труд с монографичен характер;
- ✓ Публикациите в специализирани научни издания, които не повтарят представените за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, не са равностойни по количество и качество на монографичен труд:
 - Броят от 11 публикации е незадоволителен, а също частта на самостоятелните трудове (4-ри на брой);
 - Текстът на всички рецензирани публикации (11 бр.) не надвишава 50 печатни страници (значително под 120 с. + 5 публикации);
 - Наблюдават се пропуски в структурирането на научния текст, дизайна на емпиричните изследвания, коректното цитиране на литературата и др.;
 - Среща се недоказано авторство (№10) и вмешателство в оригиналните текстове на публикациите (№ 8 и №9).
- ✓ Цитиранията са под препоръчителните 5 бр.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на горепосочените факти и аргументи **не подкрепям** кандидатурата на Фани Михайлова за заемане на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика по: Специална педагогика (слухово-речева рехабилитация).

Рецензент:

(Проф. д-р Цанка Попзлатева)

24. 05.2015 г.